

સત્સંગ પ્રદીપ

SATSANG PRADEEP

દર મહીનાની ૨૨મી તારીખે નડીઅદથી પ્રકાશિત થતું
શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળનું માસીક મુખ્યપત્ર

Published from Nadiad on 22nd of every Month

Monthly Publication of Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal

વર્ષ : ૪ ❁
Year : 4 ❁

૨૨-જુલાઈ-૨૦૧૯
22- JULY- 2019

અંક : ૫
Issue : 5

આજુવન લવાજમ

દેશમાં ઝા. ૨૫૦-૦૦

પરટેશમાં ઝા. ૩૦૦૦-૦૦

: કાચલિયનું સરનામું :

ઇન્ડિયન લક્ષ્મીપ્રસાદ પંડ્યા,
'ગુરુફુ' , ઝડાયા પોળ, નાગરવાડા,
નડિયાદ - ૩૮૭૦૦૧

ખાસ નોંધ

શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્તસંગ સેવા મંડળની તા ૨૩-૧૧-૨૦૧૮ના રોજની સામાન્ય સભામાં સવાનુંમતે લેવાએલ નિષ્ઠિ પ્રમાણે "સત્તસંગ પ્રદીપ" માસિકની હૃદેથી સભ્યોમાં નિઃશુલ્ક વહેંચણી બંધ કરવામાં આવેલ છે. હૃદેથી આજુવન લવાજમ ભરનારને જ "સત્તસંગ પ્રદીપ" માસિક મોકલવામાં આવશે. આથી ચાલુ સભ્યોને ૬ (૬) માસમાં એટલે કે ૩૧-૫-૨૦૧૯ પહેલાં આજુવન લવાજમ ભરી દેવા અનુરોધ કરવામાં આવે છે.

આજુવન લવાજમ

દેશમાં ઝા. ૨૫૦-૦૦

પરટેશમાં ઝા. ૩૦૦૦-૦૦

-તંત્રી

સત્તસંગ પ્રદીપ

વર્ષ : ૪ અનુક્રમણિકા અંક : ૫

ક્રમ	લેખ તથા લેખક	પૃષ્ઠા
------	--------------	--------

૧. આજનો સુવિચાર ૩

-અમૃત વર્ષમાંથી

૨. સમદૃષ્ટા ન કાર્યશ્ર

યથાર્હચાર્ચયતિક્રમ:

-શ્રી ઈશ્વરલાલ લાભશંકર પંડ્યા

૩. ઈધર્યાની આગ ૧૩

-લક્ષ્મીનારાયણપ્રસાદ શુકલ

૪. આવ્યો ચોરવા, પાછો ૧૭

કર્યો યોગ સાધવા

-ગોવિંદકુમાર શ્યામલાલ ગાંધી

૫. મુમુક્ષુની ડાયરીમાંથી ૧૮

અગત્યની નોંધ : સર્વે સભ્યો અને "સત્તસંગ પ્રદીપ"ના ગ્રાહકોને જણાવવાનું કે શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્તસંગ સેવા મંડળની Web site www.satsangsalila.com કાર્યરત થયેલ છે. તેના ઉપર માસિક "સત્તસંગ પ્રદીપ" દર મહિને upload થશે તેની નોંધ લેવી. વિદેશી સભ્યોને-ગ્રાહકોને વિનંતિ કે તેઓના mail id આપણા [info @ satsangsalila.com](mailto:info@satsangsalila.com) પર મોકલે જેથી તેઓને e mail કરી શકાય. -તંત્રી.

જાહેર વિનંતી

શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્તસંગ સેવા મંડળના "સત્તસંગ પ્રદીપ" માં આજુવન લવાજમ, સરનામામાં ફેરફાર અંગે નીચે જણાવેલ "મંત્રી" નો સંપર્ક કરવા વિનંતી.

પંકજભાઈ ડી. ભંડુ

૩૦૪, સીલ્વર સ્ક્રેન એપાર્ટમેન્ટ, કર, શ્રીનગર સોસાયટી, દિનેશમીલ રોડ, વડોદરા - ૩૯૦૦૨૦.

"સત્તસંગ પ્રદીપ"માં લેખ મોકલવા માટે "તંત્રી"ના સરનામે મોકલવા વિનંતી.

વર્ષ : ૪ : અંક : ૫ : ૨૨-૭-૨૦૧૯ : ૨ : તુલાઈ - ૨૦૧૯ : સત્તસંગ પ્રદીપ

શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ ! સેવામુક્તિશ્વરગમ્યતામ !

શલ્યંહ પ્રદીપ

(ફ્રેસ્ટ રજિ. નં. ખેડા એ/૨૧૮૭)

આધ પ્રધોતા : પ. પૂ. મોટાબાઈશ્રી ઈશ્વરલાલ લા. પંડ્યા
માનદ તંત્રી : ઈન્દ્રુકુમાર લક્ષ્મીપ્રસાદ પંડ્યા

સં. ૨૦૭૫-અધ્યાઠે કાર્યાલય : ઈન્દ્રુકુમાર લક્ષ્મીપ્રસાદ પંડ્યા, 'ગુરુકૃપા', ઝયરીયા પોળ, નાગરવાડા, નાનાયાદ-૩૮૭૦૦૧ જુલાઈ - ૨૦૧૮ અંક : ૫

આજનો સુવિચાર

“....શ્રીજી મહારાજે પોતાના આંશિકોમાં એવું લોહી રેડયું છે કે શ્રીજીના તમામ આંશિકોને પરસ્પર ઐક્ય અને આત્મીયતા સૌંદર્ય રહે અને એકબીજાની સાથમાં રહી આલોક અને લોક બહાર પરમાત્માના સાન્નિધ્યમાં રહે....ગઢા પ્રથમ પ્રકરણ-૫૪ તથા ગઢા મદ્ય પ્રકરણ-૫૪માં જે સિદ્ધાંત શ્રીજીએ આપણો આગળ મૂકુયો છે, તે સિદ્ધાંત જીવનમાં ઉત્તરનાર પર પોતાનું સ્ફૂર્ત શ્રીજી વર્ણવે છે.....”

(“અમૃતવર્ષ-૨”માંથી)

સમદૃષ્ટ્યા ન કાર્યશ્ર યથાર્હચર્વાચ્યતિક્રમઃ

-શ્રી ઈશ્વરલાલ લાભશંકર
પંડ્યા

નોંધ : આ લેખ અ. નિ. ઈશ્વરલાલ લા. પંડ્યાના લેખ સંગ્રહ ‘‘નિમિત્ત માત્ર’’માંથી લેવામાં આવ્યો છે.

માયાનગરના જીવરાજ ચોકમાં ખાસ ઊભા કરવામાં આવેલા વિશાળ સભામંડપમાં શ્રોતાજનો હક્કેઠઠ ભરાઈને બેઠા હતા. શાસ્ત્રી કમળકાન્ત શ્રીમદ્ભાગવતની કથા સંભળાવી રહ્યા હતા. કથા શ્રીમદ્ભાગવતની હતી, પણ એમાં ઉપનિષદો, રામાયણ અને મહાભારતના પ્રસંગો પણ સુયોગ રીતે વણી લઈને શાસ્ત્રીજી સંભળાવતા હતા. પોતાના સંપ્રદાય સિવાય બીજા સંપ્રદાયોનાં સારતરફો તથા સર્વધર્મસમન્વયની વાતો પણ એ સરળ શૈલીમાં લોકરંજન થાય એ રીતે કહેતા હતા. નાનામોટા સૌ કોઈ એકાગ્રચિતે એમની અમૃતવાહી સાંભળી રહ્યા હતા. સભામંડપમાં નાનીશી ટાંકણી પડે તોપણ એનો અવાજ સંભળાય એવી નીરવ શાંતિ પ્રવર્તતી હતી. કથામાં રેસ જામતો હતો તેવામાં એક પ્રસંગ બન્યો. સભામંડપના દરવાજા આગળ રાજ્યના મુખ્ય મંત્રીશ્રી અને સુધરાઈના નગરપતિ આવતા જીવાયા. મંચ ઉપર બેઠે લા સભાસંચાલકોએ એમને જોયા એટલે તરત જ ઊભા થઈને ઉતાવળાં પગલે દરવાજા પાસે પહોંચી ગયા; બે હાથ જોડીને ‘નમસ્તે’ કહીને બન્નેને આપકાર્ય અને પછી આગળ ચાલીને તેમને મંચ ઉપર વ્યાસાસન પાસે લઈ આવ્યા. બે સારા હાર લઈને તેમને પહેરાવ્યા. પછી મંચ ઉપર આગળી હોળમાં ગાઈતકિયાવાળી બેઠકમાં સાદર બેસાડ્યા. આ દરમિયાન કથા

તો શાસ્ત્રીજીએ ચાલુ જ રાખી હતી, પણ કથા કરનાર અને સાંભળનારના મન ઉપર આ વિશેપનની અમૃક વિપરીત અસર સ્વાભાવિક રીતે જ થઈ હતી.

કથા શરૂ થયા પછી વીસેક મિનિટ વીતી હશે. ભગવત્કથાના એક પ્રસંગની પરાકાષ્ઠા શાસ્ત્રીજી ભાવાવેશમાં આવીને વર્ણવી રહ્યા હતા; તેવામાં જ અચાનક ‘બોલો, સ્વામિનારાયણ ભગવાનની જય’ એમ બોલીને એમણે કથા અટકાવી દીધી. લોકો આશ્રયચક્રિત થઈ ગયા. વળી શું થયું ? લોકો જુઓ વિચારે તે પહેલાં તો શાસ્ત્રીજી આસન ઉપરથી નીચે ઊતરીને હાથ જોડીને ઊભા રહ્યા. શું બન્યું છે એ જાણવા શ્રોતાજનોએ પાછળ જોયું તો ધ. ધુ. આચાર્યશ્રી મહારાજ મંદ ગતિએ સભામાં આવતા જણાયા. શ્રોતાજનો પણ ઊભા થઈ ગયા. સર્વનાં વંદન ઝીલીને એ મંચ ઉપર પદ્યાર્થ; ત્યાં સ્થાપિત કરેલી ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણની પ્રતિમાને એમણે વંદન કર્યું, પોથીને પણ વંદન કર્યું. શાસ્ત્રીજીએ નવો હાર મગાવીને એમને આદરથી પહેરાવ્યો અને પગે લાગ્યા. એ પોતાને આસને બેઠા એટલે પછી શાસ્ત્રીજી પોતાને સ્થાને અને શ્રોતાજનો પોતપોતાને સ્થાને બેઠા. કથામાં એ દિવસે અર્ધા કલાકના ગાળામાં આમ બે વખત વિશેપ પડ્યો-ઘણાનાં મનમાં કચવાટ થયો પણ કોઈ કંઈ બોલ્યું નહિ. સભા પૂરી થઈ એટલે કેટલાક

શ્રોતાજનો, સભાસંચાલકોને લઈને શાસ્ત્રીજી પાસે આવ્યા.

‘શાસ્ત્રીજી ! આજે કથામાં બે વખત વિક્ષેપ પડ્યો. શ્રોતાજનોમાંથી એક જણે શાસ્ત્રીજી અને સંચાલકો બન્ને તરફ જોઈને, પણ શાસ્ત્રીજીનું સંબોધન કરીને કંઈક ઠપકાભર્યા સ્વરે કહ્યું.

હરિકથામાં આવા પ્રસંગોના કારણે વિક્ષેપ પડે છે એ હકીકતનો શાસ્ત્રીજીએ વિના વિરોધે તત્કાળ સ્વીકાર કર્યો; પણ પછી કહ્યું કે, એમાં સંચાલકોનો કોઈ દોષ નથી. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે સ્વમુખે શિક્ષાપત્રીમાં આજા કરી છે : ‘**સમદૃષ્ટયા ન કાર્યશ્ર**

યથાર્હચાચ્ચિત્તક્રમ: – જેનું જેવી રીતે અને જે ક્રમે સંભાન પૂજન કરવું ઘટતું હોય તેનું તે રીતે અને તે ક્રમે સંભાન પૂજન અવશ્ય કરવું જોઈએ. જ્ઞાનની દાઢિએ સર્વ સરખા છે, એવી સમદાઢિની ઓથ લઈને એ ધર્મમર્યાદાનું કોઈએ કયારેય ઉલ્લંઘન ન કરવું જોઈએ’ (શિ. શ્લો. ૭૫).

‘એ ખું પણ તે સાથે જ ભગવાનની કથા કહેવા અને સાંભળવામાં ભારે વિક્ષેપ થાય છે એ વાત પણ સાથે સાથે ખરીને ?’ એક જણે ઠાવકાઈથી કહ્યું.

‘તમે જોયું હશે કે મુખ્ય મંત્રી અને નગરપતિ આવ્યા ત્યારે હું ઊભો થયો ન હતો; મેં કથા ચાલુ રાખી હતી. સંચાલકોએ બે હાર લઈને તેમનું સંભાન કર્યું હતું અને એમને આગલી હોળમાં ચોગ્ય સ્થાને બેસાડ્યા હતા. પણ જ્યારે પૂજ્ય આચાર્યશ્રી મહારાજ પદાર્થ ત્યારે કથા અટકાવીને, હું વ્યાસાસન ઉપરથી ઊતરીને નીચે ઊભો રહ્યો. મેં એમને વંદન

કરીને હાર પહેરાવ્યો. એ પોતાને સ્થાને બેઠા પછી હું મારા આસને બેઠો; કારણ કે એ મારા પણ ગુરુ અને આચાર્ય હતા.’ શાસ્ત્રીજીએ ખુલાસો કરતાં કહ્યું.

‘પણ શાસ્ત્રીજી ! એવા પુરુષો આવે ત્યારે કથા અટકાવી દેવી એવું શિક્ષાપત્રીમાં કહ્યું લખ્યું છે ?’ એક જણે મુદ્દાનો પ્રશ્ન કર્યો.

‘શિક્ષાપત્રીમાં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં એવું લખ્યું નથી એ વાત ખરી. પણ જ્યારે ખું કથાકારે ઊભા થઈને એમનું વંદન-સંભાન કરવાનો વિદ્યિવિવેક નિયત થયેલો હોય ત્યારે દેખીતી રીતે જ કથા અટકાવવી જ પડે ને ?’ શાસ્ત્રીજીએ કહ્યું.

‘પણ શાત્રી મહારાજ ! આ મોટા પુરુષો સમજુને કથાની શરૂઆત થાય તે પહેલાં આપતા હોય તો કથા કરનાર અને સાંભળનારાઓના મનને ડહોળી નાખે એવા વિક્ષેપ ન પડે.’ બીજા એક જણે વાંધો રજૂ કરતાં કહ્યું.

‘મોટા પુરુષો કારણવશાત્ સભામાં મોડા પદારે તો તે કારણે ભગવાને જ વિવેકવિદ્ય જાળવવાની આજા કરેલી છે તેનું આપણાથી ઉલ્લંઘન ન કરાય.’ શાસ્ત્રીજીએ કહ્યું.

‘મેં આ પહેલાં સાંભળ્યું છે – તમારા જ મુખેથી કે જ્યાં જ્યાં ભગવતકથાકીર્તન થતું હોય ત્યાં ભગવાન અને ભગવાનના ભક્તો કથાકીર્તન સાંભળવા માટે અવશ્ય આવે છે અને આપણે ન જોઈએ એ રીતે સભામાં બેસે છે. તેમને આ પ્રકારના વિક્ષેપોથી અપમાન જેવું નહિ લાગતું હોય ?’ એક જણે વળી શાસ્ત્રીય મુદ્દાની વાત છેડતાં કહ્યું.

‘ના, આવા પ્રસંગે ભગવાન અને

ભગવાનના ભક્તો જે કથા-કીર્તન સંભળવા આવીને બેઠા હોય તે જાણો છે કે, વિક્ષેપ, સભાયોજકો અને કથાકારની કાબૂ બહારના સંજોગોને કારણે પડેલો છે અને ભગવાને પોતે પ્રતિપાદન કરેલા વિદ્યાવિવેકનું પાલન કરવાના કારણે પડેલો છે; એટલે એ નારાજ થતા નથી પણ રાજુ થાય છે.’ શાસ્ત્રીજીએ પ્રથમ હસીને પણ પછી ગંભીર વદને કહ્યું.

‘શાસ્ત્રીજી ! માફ કરજો. આપ તો જ્ઞાની છો, પંડિત છો પણ જે સાચા જ્ઞાની પંડિત હોય તે તો સમદર્શી હોય છે એવું ગીતામાં કહ્યું છે :

**‘વિદ્યા વિનયસંપન્ને બ્રાહ્મણે ગવિ હસ્તિનિ ।
શુનિ ચૈવ શ્વપાકે ચ પંડિતાઃ સમદર્શિનઃ ॥**

૫-૧૮

– સાચો જ્ઞાની પુરુષ તો વિદ્ઘાન અને વિવેકી બ્રાહ્મણ હોય, ગાય હોય, હાથી હોય, કૂતરું હોય યા ચાંડાળ હોય, ગમે તે હોય પણ સર્વ તરફ સમદર્શિવાળા હોય છે અને આપ તો આ શ્લોક વિરુદ્ધ વાત કરો છો અને વર્તો છો. શ્રોતાજનોમાંથી એક વધારે ભણોલા ભાઈએ કહ્યું.

‘જ્ઞાની પુરુષે સમદર્શિ રાખવી જોઈએ એવું ગીતાનું વચન સત્ય છે પણ એ સાથે જેનું જેવી રીતે સન્માન-પૂજન કરવું ઘટતું હોય તેનું તે રીતે જ સન્માન-પૂજન કરવું જોઈએ, એવું શિક્ષાપત્રીનું વચન પણ એટલું જ સત્ય છે. સમદર્શિ શબ્દ બન્ને વચનોમાં વપરાયેલો છે. જો આપણો એનો શબ્દાર્થ અને રહસ્યાર્થ બરાબર સમજુએ તો એમાં વિરોધાભાસ નથી, એવી ખાતરી તરત જ થાય તેમ છે. ગીતાજીમાં

જે સિદ્ધાંતવાત સમજાવેલી છે તેનો જીવનવ્યવહારમાં અમલ કેવી રીતે કરવો એ શિક્ષાપત્રીમાં સમજાવેલું છે.’ શાસ્ત્રીજીએકહ્યું.

‘અમને તો બન્ને વચનો પ્રથમ દર્શનીય પરરૂપર વિરુદ્ધ લાગે છે. એમાં કોઈ વિરોધ નથી એ વાત તો આપ બરાબર સમજાવો ત્યારે સમજાય.’ પેલા ભાઈએ નિખાલસ બનાને કહ્યું.

‘તમને સમય હોય તો એ વાત સમજાવવા હું તૈયાર છું.’ શાસ્ત્રીજીએ કહ્યું.

‘આપ સમજાવતા હો તો અમે આ બેઠા. કૃપા કરીને અમને વિગતે સમજાવો.’ પેલા ભાઈએ કહ્યું અને મંચ ઉપર આવેલા બધા જ નીચે બેસી ગયા.

‘સમદર્શિ શબ્દનો અર્થ આપણો પહેલાં બરાબર સમજી લઈએ. સર્વ સમ છે એટલે સરખા-એવી દર્શિ, સમજ અને વર્તન રાખવું એનું નામ સમદર્શિ કહેવાય છે; પણ સર્વ સમ એટલે સરખા છે એ વાત સાચી છે ખરી ? સાચી હોય તો કેવી રીતે અને કેટલા અંશો સાચી છે ? સ્થૂળ દર્શિએ જોઈએ તો આ જગત અને જગતમાં દેહ ધરીને વિચરી રહેલા જીવપ્રાણીઓ જાતજાતના એનેક વિરોધાભાસો, વિષમતાએં. અને વિચિત્રતાએથી ભરેલાં જણાય છે. જગતમાં કોઈ બે પદાર્થો યા બે વ્યક્તિઓ સર્વદર્શિએ એકસરખાં છે, એવું કોઈ સમજુ માણસ કહી શકે તેમ નથી. જગતમાં જે દેહો જણાય છે તે મુખ્યત્વે ચાર પ્રકારના હોય છે : ઉદ્ભિદ એટલે જમીનમાંથી પેદા થતા, દા. ત. વૃક્ષ, વેલી, પર્વત વગેરે; સ્વેદજ એટલે પરસેવામાંથી પેદા થતા, દા.ત. જૂ, ચાંચડ, માંકડ વગેરે; અંડજ એટલે દુંડમાંથી

પેદા થતા, દા. ત. કાગડો, કબૂતર, મરધાં વગેરે; અને જરાયુજ એટલે જરા(ઓર)માંથી પેદા થતા, દા. ત. ગાય, ઘોડો, માણસ વગેરે. ચાર પ્રકારના આ દેહોને શરીરવિજ્ઞાન-શાસ્ત્રીઓએ ચોરાસી લાખ જેટલા પેટાપ્રકારમાં વહેંચીને વર્ણવેલા છે. ચોનિ(Species-class)ની દર્શિએ આ ચોનિએના દેહો એકસરખા કહેવાચ; પણ રૂપ, રંગ, ગુણ, સ્વભાવ, શક્તિ વગેરે વિગતની દર્શિએ જોઈએ તો કોઈ બે દેહો એકસરખા જણાતા નથી, એ હકીકતનો આપણે સ્વીકાર કર્યે જ છૂટકો છે. વિશ્વમાં આજે ચાર અબજ ઉપરાંત માનવપસ્તી ગણાય છે પણ આ ચાર અબજ માણસોમાં કોઈ બે માણસની મુખાફૃતિ એકસરખી છે એવું આજે કોઈ કહી શકે તેમ નથી. એક માણસનાં પોતાનાં અંગો, અવયવો, અંગળીઓ પણ એકસરખાં હોતાં નથી; બે જોડિયા ભાઈએ હોય તોપણ તે સર્વદર્શિએ એકસરખા છે એવું કહી શકાય તેમ નથી. તો પછી ‘શ્રીપ્રભુજીએ સર્જેલાં મનુષ્યો સર્વ સરખાં છે’ એવું કોઈ કહે કે ગાય તેનો શું અર્થ સમજવો ? એને વાસ્તવિકતા સમજવી કે કવિની કલ્પના ? જગતમાં બધું એકસરખું છે યા બધા એકસરખા છે એવું સ્થૂળ દર્શિએ જો કહી શકાય તેમ ન હોય તો પછી સમદર્શિનો અર્થ શું ?

‘દેહો અને પદાર્થોની સ્થૂળ દર્શિને બદલે આપણે જીવોની સૂક્ષ્મ દર્શિએ એનો વિચાર કરીએ. શાસ્ત્રો અને સત્પુરુષો કહે છે કે, દેહ દેહ પ્રત્યે જીવો જુદા છે; અર્થાત् જીવ એક નથી પણ ગણાય નહિ એટલા અનેક છે, એટલું જ નહિ પણ અનાદિ છે. શાસ્ત્રો

અને અનુભવી સજજનો કહે છે કે, એ બધા જીવો સરખા નથી; દરેકની સૂચિ, દરેકનું કર્મ, દરેકનું જીવન અને એ જીવવાની નિતિરીતિ, દરેકના હાવભાવ, દરેકની ફૃતિ અને ગતિ, દરેકને મળવાનું ફળ, બધું જ જુદું હોય છે; એમાં કોઈ સમાનતા ઈતિહાસના પાને હજુ નોંધાયેલી જણાતી નથી. ગીતાજીમાં પણ એટલે જ કહેવામાં આવ્યું છે કે સ્વે સ્વે કર્મઘરતઃ સંસિદ્ધિ લભતે નરः । (ભ. ગી. ૧૮-૪૫). જો એ બધા એકસરખા હોય તો તેમાંથી પણ એક પણ જો કર્મવાસના અને સંસ્કૃતિમાંથી મુક્તિ મેળવીને આત્માંતિક મોક્ષ મેળવે તો બીજા બધાને પણ તરત જ મોક્ષ મળવો જોઈએ. જીવનમાં મારું કર્મ તમે કરતા નથી, તમારું કર્મ હું કરતો નથી; દરેકે પોતાનું કર્મ પોતે જ કરવું પડે છે. મારા કર્મનું ફળ તમને મળતું નથી અને તમારા કર્મનું ફળ મને મળતું નથી. દરેક માણસ પોતાનાં કર્મનું ફળ પોતે જ મેળવે છે અને ભોગવે છે. હા, જીવોનું સ્વરૂપ અને સ્વભાવ અજર અને અમર છે; એ સ્વરૂપ અને સ્વભાવની દર્શિએ બધા જીવો એકસરખા ગણાય ખરા; પણ અનુભવે જણાયું છે કે, અજરતા અને અમરતા મોટા ભાગના જીવો વીસરી ગયા છે અને જે પોતાનો સ્વભાવ નથી એ પોતાનો સ્વભાવ છે એવું માને છે. આ જ્ઞાન અને અજ્ઞાનનું પ્રમાણ પણ જીવદીઠ જુદું જુદું હોય છે. જીવોએ જે ગુણધર્મો અહં, મમત્વ અને ફળ મેળવવા અને ભોગવવાની આસક્તિ-એ ગુણધર્મોનું પોતાનામાં આરોપણ કર્યું છે તેમાં પણ કેટલી બધી વિવિધતા દેખાય છે ?

દેશ સરખા નથી; કાળ સરખા નથી;

જીવનની અવસ્થાએ સરખી નથી; માણસનું જીવન ઘડી પહેલાં જેવું હોય છે તેવું ઘડી પછી હોતું નથી. શાણા અને સમજુ પુરુષોએ તેથી જીવન એટલે વિજૃતિ એવી વ્યાખ્યા પ્રચલિત કરેલી છે. માણસના વિચારો સરખા નથી, વાણી સરખી નથી, વર્તન પણ સરખું હોતું નથી. એવું માનવામાં આવે છે કે, માનજીવનનું દ્યેય એકસરખું છે – સુખ, શાંતિ અને શ્રેયની પ્રાપ્તિ પણ, એ માન્યતા પણ બરાબર જણાતી નથી. દેટેક માણસની સુખ, શાંતિ અને શ્રેયની વ્યાખ્યા જુદી જુદી હોય છે. જેને એક સુખ માને તેને બીજો દુઃખ માનતો હોય છે; જેમાં એક શાંતિ અનુભવતો હોય તેમાં બીજાને ભારે અજંપા જેવું લાગે છે અને શ્રેયનું જે સ્વરૂપ એક સમજે છે તેનાથી વિરુદ્ધ બીજો સમજતો હોય છે. એમ લાગે છે કે, સર્વત્ર અસમાનતા જ છે – એ વાત સર્વ કાળે સર્વથા એકસરખી હોય એમ લાગે છે. જગતના જીવનનો અને માનવીના જીવનનો ઈતિહાસ તો અસમાનતાથી જ ભરેલો જણાય છે. ત્યારે સત્તાઓ અને સત્પુરુષો સમદાદિ કેળવવાની અને સિદ્ધ કરવાની વાત કરે છે – એનો મેળ કયાં, કેવી રીતે અને કયારે મળે ? એ પ્રશ્નોનો જવાબ વિવેકી જનોએ બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરીને શોધવાની જરૂર છે.

જો જરી તટસ્થ દાદિએ અને શાંત ચિઠે વિચાર કરીએ તો તરત જ ખાતરી થાય તેમ છે કે, સર્વવ્યાપક જણાતી અસમાનતામાં પણ – ખારાપાટમાં મીઠી વીરડી જેવી સમાનતા શોધીને સ્થાપી શકાય તેમ છે અને અનુભવી શકાય તેમ છે. જગતના પદાર્થમાત્ર, દેહના વિષયો અને સંબંધોમાત્ર વિકારી, નાશવંત

અને ફળસ્વરૂપે અંતે દુઃખરૂપ છે; આમ વિકારીપણું, નશરતા અને દુઃખરૂપતા – એ બાબતમાં જગતના પદાર્થમાત્ર સરખા છે; એટલે જગતના બધા જ પદાર્થો, દેહના બધા જ વિષયો વિકારી, નાશવંત અને દુઃખરૂપ છે, એ દાદિએ સરખા છે, એવી સમદાદિ શાણા માણસે કેળવવી જોઈએ અને સાધવી જોઈએ.

રૂપ, રંગ, ગુણ, સ્વભાવ, શક્તિ સર્વદાદિએ એક માણસ બીજા માણસથી જુદો એટલે એસમાન છે એ હકીકતનો સ્વીકાર કરવા છતાં, બધા માણસ છે અને માનવતાની દાદિએ સમ છે – સરખા છે એ દાદિ સમજુ માણસે કેળવવી જોઈએ.

જીવો સ્વસ્વભાવથી નિત્ય, ચેતન, અવિકારી, અવિનાશી અને અજન્મા છે; ક્ષણાભંગુર, વિકારી અને વિનાશી દેહોનું નિત્ય અવલંબન કરીને રહેલા હોવા છતાં દેહ વડે જ પોતાની બધી જ કિયાએ કરતા હોવા છતાં, દેહોના ગુણાધર્મો જ પોતાના ગુણાધર્મો છે એવું જોઈ રીતે માનતા હોવા છતાં, જીવો દેહોથી જુદા અને વિલક્ષણ છે, એ હકીકતનો કોઈથીય ઈન્કાર થઈ શકે તેમ નથી; એટલે નિત્યતા, ચેતનતા, અવિકારીતા, અવિનાશીતા અને અજન્માપણું એ ગુણાધર્મની દાદિએ સર્વ જીવો સરખા છે – એવું જ્ઞાન જો જાતઅનુભવના આધારે માણસ કેળવે અને સિદ્ધ કરે તો દેહ દેહ પ્રત્યે જીવો જુદા હોવા છતાં બધા જીવો ગુણાધર્મની દાદિએ સરખા છે, એવી સમદાદિ વિવેકી જીવ કેળવી શકે છે અને સાધી શકે છે. પણ આ માટે અનિવાર્ય શરત એ હોય છે કે, એવી દાદિ કેળવવા ઈરણનારે સૌથી

પહેલાં પોતે આત્મસત્તા રૂપે વર્તતાં શીખી લેવું જોઈએ. પોતે જો ઉપર જગાવેલા શાશ્વત ગુણધર્માયુક્ત અને દેહથી વિલક્ષણ છે એવું એ નિશ્ચિતપણે જાણો—સમજે તો જ બીજા દેહોમાં રહેલા જીવો પણ એ પ્રકારના ગુણધર્મ ધરાવે છે એવી અનુભૂતિ અને થઇ શકે છે.

પણ આ બધી વાતો જેના ઉપર સંપૂર્ણ આધારિત છે એવી જે એકડાના સ્થાને રહેલી અતિ મહાત્વની એક વાત સત્તાઓમાં કહેલી છે, એ શાણા અને સમજુ માણસે કદી ન ભૂલવી જોઈએ. જગત અને જગતના પદાર્થોમાં નરી વિષમતા જ ભરેલી છે એ વાત ખરી; માનવજીવનમાં નખશિખ વિષમતા જ ભરેલી છે એ વાત પણ ખરી છે; પણ જગત અને માનવજીવનને સમ બનાવે એવું એક મહાત્વત્વ એમાં રહેલું છે. એ સમત્વત્વ એમાં રહેલું હોવાથી જ એ વિષમ હોવા છતાં બધાને પ્રિય લાગે છે. એ મહાત્વત્વને સત્તાઓ અને સત્પુરુષો, પરબ્રહ્મ પરમાત્મા, ભગવાન શ્રીસ્વામિ—નારાયણના નામે ઓળખે છે. સત્તાઓ અને સત્પુરુષો કહે છે કે, જીવો અને અક્ષરબ્રહ્મ પુરુષો પર્યેત સૌ કોઈમાં જે ઈરછાશક્તિ, જ્ઞાનશક્તિ અને ક્રિયાશક્તિ આપણે જોઈએ છીએ અને અનુભવીએ છીએ તે પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ નારાયણો પ્રેરેલી છે – સ્વતંત્ર નથી. નિત્ય અને ચૈતન એવાં એ સર્વ તત્વોમાં નિત્યો નિત્યાનામ્ અને ચૈતનો ચૈતનાનામ્ એવું જે પરમ ચૈતન્ય આનંદધન પરમ તત્વ સદા વ્યાપીને રહેલું છે એ સર્વ તત્વોરૂપી શરીરનું શરીરી કહેવાય છે, સર્વનું નિયામક એ સ્વરૂપ અંતર્યામી કહેવાય છે. જડતત્વો અને પદાર્થો સુંદર અને પ્રિય લાગે છે એનું કારણ પ્રિયાણં

પ્રિય: અને આનંદમૂર્તિ એવા પરમાત્મા એમાં વ્યાપીને રહેલા છે એ છે. જીવો, ઈશ્વરો, માયા અને અક્ષરબ્રહ્મ પુરુષો એ સર્વ વ્યાપ્ય છે અને પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ નારાયણ એકલા જ સર્વવ્યાપક છે; જીવો, ઈશ્વરો, માયા અને અક્ષરમુક્ત પુરુષો સર્વ અસમર્થ છે અને એ પુરુષોત્તમ એકલા જ સર્વસમર્થ છે; જીવો, ઈશ્વરો, માયા અને અક્ષરમુક્તો સર્વ પરતંત્ર છે અને એ એકલા જ સર્વતંત્ર સ્વતંત્ર છે. જેમ પુષ્પહારમાં, રત્નહારમાં પુષ્પો અને રત્નો દેખાય છે પણ એ બધા જેને આધારે એકત્રિત રહેલાં છે તે દોરો જગાનો નથી, તેમ સર્વેશ્વર શ્રીહરિ, અક્ષરબ્રહ્મ સહ સર્વ ચિત્ત તત્વોમાં તથા સર્વ અચિત્ત તત્વોમાં વ્યાપીને રહેલા છે અને એ તત્વોને ધારીને રહેલા છે. જગતમાં ગમે ત્યાં જાવ, ગમે ત્યાં જુઓ અને ગમે તે રીતે જુઓ પણ જો દાખિ હોય તો અણુઅણુમાં એ આનંદધન પરમાત્મા વિલસી રહ્યા હોય છે. જગતના જીવનની અને જીવો અને ઈશ્વરોના જીવનની વિષમતા વચ્ચે એ એક જ સમત્વત્વ સર્વત્ર, સર્વદા સર્વથા વિલસી રહ્યું છે. જો આપણી દાખિ સુધરે અને ‘જાયાં જુઓ ત્યાં રામજી બીજું કાંઈ ન ભાસે રે’ એવી રીતે જોવા કેળવાય તો કોઈ જગ્યાએ, કોઈ પદાર્થમાં વિષમતા ન જગાય, પણ સમતા જ જગાય અને અનુભવાય છે. વિદ્ધાન બ્રાહ્મણ હોય, ગાય હોય, હાથી હોય, ફૂતરું હોય ચા ચાંડાણ હોય પણ એ સર્વ જેની આ પ્રકારે સમદાખ્ય કેળવાઈ હોય અને સધાઈ હોય તેને જ સમ એટલે સરખાં દેખાય છે; કારણ કે એવી દાખિવાળો, એ બધા જીવો અને પાર્થોના બાછ્ય રૂપ, રંગ અને ગુણધર્મને જોતો નથી પણ એમાં અંતર્યામીશક્તિ રૂપે રહેલા પરમાત્મા ભગવાન

શ્રીસ્વામિનારાયણને જ જુએ છે.

જીવનમાં સુખ આવે યા દુઃખ, જય થાય યા પરાજય, માન મળે યા અપમાન, પણ જેણે પોતાના આત્માના સ્વરૂપને યથાર્થ ઓળખ્યું હોય છે તે એથી ફૂલાતો નથી યા દુઃખી થતો નથી; કારણ કે એ નિશ્ચિત માનતો હોય છે કે, એ બધા અનુભવો દેહને થાય છે અને દેહથી તો પોતે સાવ જુદો અને વિલક્ષણ છે. પણ જે સર્વત્ર પરમાત્માને નીરખતો અને અનુભવતો હોય છે તેને જેવી સમદાચિત્ત પ્રાણ થાય છે એવી સમદાચિત્ત કેવળ આત્મદર્શનને પ્રાણ થતી નથી; કારણ કે જીવાત્માની વ્યાપક શક્તિ એના દેહ પૂરતી મર્યાદિત હોય છે. ઈશ્વરની વ્યાપક શક્તિ પણ બ્રહ્માંડ પૂરતી મર્યાદિત હોય છે; એ પરમાત્મા જેવા સમર્થ હોતા નથી, એમના જેવા સ્વતંત્ર હોતા નથી. પણ જો આત્મદર્શી પુરુષ પોતાના અંતરમાં અખંડ રહેલા પરમાત્માના સ્વરૂપનો અનન્ય આશ્રય કરે અને ભક્તિ—ઉપાસના કરે તો એની સમદાચિત્ત ભગવાનની ફૂપાથી સર્વવ્યાપક બને છે.

પણ ભગવત્કૃપાથી સર્વત્ર ભગવાનને જોવા—નીરખવાની દક્ષિ, શક્તિ પ્રાણ થઈ હોય અને તેના પરિણામે સર્વ પદાર્થો અને સર્વ વ્યક્તિઓને સમદાચિત્તી માણસ જોતો થયો હોય, પણ જ્યાં સુધી એ માયાજન્ય દેહને આશરીને રહેલો છે ત્યાં સુધી એણે એક વાત હમેશાં દ્યાનમાં રાખવી જોઈએ. જ્યાં સુધી પોતે નિર્વિકલ્પ સમાધિ જેવી સ્થિતિમાં વર્તતો હોય અને પરિણામે દૈહિક ક્રિયા સભાનપણે કરતો ન હોય ત્યાં સુધી એને કોઈ ધર્મનિયમનાં બંધન નકારાં નથી; પણ જ્યારે દેહવ્યવહારની

નાનીસરખી ક્રિયા પણ એ સભાનપણે કરવા માંડે ત્યારે એણે શિક્ષાપત્રીના પંચોતેરમા શલોકના બીજા ચરણમાં જે મર્યાદા દાખવી છે તેનું પાલન અવશ્ય કરવું જોઈએ. જો પોતે જ્ઞાની અને યોગી છે અને પોતાના આત્માને અલગ નીરખી શકે તેમ છે તથા એ આત્મામાં અંતર્યામી શક્તિરૂપે અખંડ બિરાજી રહેલા પરમાત્માને પણ અલગ નીરખી શકે તેમ છે એવું માનીને, શિક્ષાપત્રીના ઉપર જગાવેલા શલોકમાં અને બીજા શલોકોમાં અંકેલી ધર્મમર્યાદાની અવગાણના કરે તો પરિણામે એને ભારે નુકસાન થાય છે – એની ઉચ્ચ સ્થિતિમાંથી એ બ્રષ્ટ થાય છે. ઈતિહાસના પાને એવા અનેક પ્રસંગો નોંધાયેલા છે. સંપ્રદાયના ઈતિહાસમાં નોંધાયેલા એવા ઘણા દાખલાઓ પૈકી એક દાખલો અત્રે ટાંકવો યોગ્ય લાગે છે : વ્યાપકાનંદ સ્વામી અતિ સમર્થ આત્મદર્શી હતા, તદુપરાંત પરમાત્માના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપના અનન્ય ભક્ત હતા; પરમાત્માના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપની એમની નિષ્ઠા આદર્શ અને અનુકરणીય ગણાય એવી હતી. પોતાના આત્માને એ હસ્તામલક દેખતા એટલું જ નહિ પણ જગતમાં ભમી રહેલા અનેક જીવોને પણ એ જોઈ શકતા હતા. પોતાની એ શક્તિના પરિણામે બે પ્રસંગોએ મરણ પામેલી વ્યક્તિઓને એમણે જીવતી કરેલી હતી, એ ઈતિહાસકથા સત્તસંગમાં સુપ્રસિદ્ધ છે. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે એ માટે એમને ઠપકો આપ્યો હતો. જીવો ભગવાનની ભક્તિ—ઉપાસના કરીને એમનું સાધમ્ય પામે એ યોગ્ય અને હિતાવહ છે; પણ એમનું સાધમ્ય પામીને ભગવાન જેમ વર્તવાનું શરૂ કરે તો એમાંથી એનું ભારે અહિત થાય છે. શિક્ષાપત્રીમાં

ત્યાગાશ્રમીઓના ધર્મમાં બે વિશેષ આજ્ઞાઓ કરેલી છે – એક ‘ત્યાગીએ સ્ત્રીને ઉદ્ઘેશીને ભગવાનની કથાકીર્તન કદી ન કરવું જોઈએ’; બીજી – ‘દૈવતાની પ્રતિમા વિના બીજી કોઈ સ્ત્રીની પ્રતિમા, બુદ્ધિપૂર્વક કદી ન જોવી જોઈએ.’ આત્મસત્તારૂપે વર્તનારા મસ્ત વ્યાપકાનંદ સ્વામીને આ બે આજ્ઞાઓ સાંભળીને હસવું આવ્યું. એમના મુખમાંથી ‘અમાં શું ? આત્મા તો વિર્લેપ છે, અનું શું નકે એમ છે ?’ – એ પ્રકારના શબ્દો સરી પડ્યા. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે એ સાંભળ્યા. પોતે એ વખતે તો ‘સ્વામી ! માણસ જેવું અનુભવથી શીખે છે તેવું શાસ્ત્ર વાંચવા – સાંભળવાથી શીખતો નથી.’ એટલું જ બોલ્યા. આ પ્રસંગ પછી વ્યાપકાનંદ સ્વામી પોતાના મંડળના સાધુઓ સાથે સત્સંગપ્રચાર માટે ફરતા ફરતા એક ગામે આવ્યા. ગામ બહાર માતાજીનું એક મંદિર હતું તેમાં નિવાસ કર્યો. મંદિરના થાંભલાઓ. ઉપર જુદી જુદી નૃત્યમુક્રાઓ. દાખલતાં નારીઓનાં શિલ્પ ગોઠવેલાં હતાં. સ્વામી એક થાંભલા આગળ સૂતા. એ થાંભલા પાછળ એક બારી હતી તેમાંથી ચંદ્રનું અજવાનું મંદિરમાં રેલાતું હતું. સ્વામી સૂતા હતા તેની સામેના થાંભલા ઉપર પણ એક નૃત્યાંગનાનું શિલ્પ ગોઠવેલું હતું. ચંદ્રનો પ્રકાશ ધીમે ધીમે આગળ વધતો આ શિલ્પકૃતિ ઉપર પડ્યો. શિલ્પકૃતિ ખરેખર સુંદર હતી. એના અંગપ્રત્યંગના ભાવો જોનારના મનમાં ઉતેજના પ્રેરે એવા હતા. ચંદ્રના પ્રકાશમાં એ શિલ્પકૃતિ મધ્યુર હાસ્ય સાથે નૃત્ય કરી રહી હોય એમ લાગતું હતું. બરાબર એ જ વખતે સ્વામીની અંખ ઉદ્ઘડી અને થાંભલા ઉપર ચંદ્રના શેત શાંત પ્રકાશમાં

જળહળી રહેલી પેલી નૃત્યાંગનાની શિલ્પાકૃતિ ઉપર પડી. રાતને સમય હતો; એકાંત હતું; ચંદ્રનું ઉતેજે એવું શીતળ અજવાનું હતું; સ્વામી ધડીવાર એ શિલ્પાકૃતિ જોઈ રહ્યા. એમના મનમાં વિચારોની પરંપરા જામી, સૂતા હતા ત્યાંથી એ બેઠા થયા; પછી ઊભા થયા અને પછી મંત્રમુદ્ય બનેલો માણસ પોતાની પ્રિય વસ્તુ તરફ આપોઆપ જ ખેંચાઈ જાય છે તેમ સ્વામી શિલ્પાકૃતિ તરફ જવા લાગ્યા. આકૃતિની પાસે જઈને એનો સ્પર્શ કરવા જ્યાં બન્ને હાથ લંબાવ્યા તો તે થાંભલા સાથે અથડાયા; અને પિજળીનો આંચકો લાગતાં માણસ જેમ લડકે છે તેમ ભડકીને બે ડગલાં પાછા હઠી ગયા. એમને પોતાની લૂલ સમજાઈ; આત્મા-અનાત્માનો મક્કમ વિચાર કરીને એ શિલ્પાકૃતિને મનમાંથી કાઢી નાખવાનો એમણે ભારે પ્રયત્ન કર્યો પણ નિષ્ફળ ગયા. એમને થોડા દિવસો પહેલાં ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે સભામાં કહેલા શબ્દો યાદ આવ્યા. ભગવાનના નામનું બળ ધારણ કરીને એમણે તરત જ સ્વામિનારાયણ નામની ધૂન શરૂ કરી. થોડી વારમાં જ સૂર્યનો પ્રકાશ થાય અને કાળાં વાદળાં વીખરાઈ જાય તેમ બધા સંકલ્પ-વિકલ્પો બંધ થઈ ગયા. એ પૂર્વવત્ત ભક્ત વ્યાપકાનંદ બની ગયા. એ પછી એ જ્યારે ફરીથી ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણને મબ્યા ત્યારે દંડવત્ત પ્રણામ કરીને ક્ષમાયાચના કરી અને ભગવાનને રાજુ કર્યા.

શિક્ષાપત્રીમાં ધણી આજ્ઞાએ। એવી જોવા-વાંચવામાં આવશે કે જે પ્રથમ દર્શનીય અશાસ્ત્રીય લાગે; પણ જરા શાંત ચિત્તે પૂર્વિપર વિચાર કરવામાં આવે તો એ બધી આજ્ઞાએ સર્વજીવહિતાવહ છે – એવી પ્રતીતિ તરત જ

થાય તેમ છે. આશ્રિતોએ દ્યાનમાં રાખવું ઘટે છે કે, શિક્ષાપત્રીની દરેક આજા ‘સ્વધર્મરક્ષિકા છે, સદાશિષવાળી છે, પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમના નામ, સ્વરૂપ અને સ્મરણાયુક્ત છે અને શાસ્ત્રસંમત છે;’ એ આજાઓ સત્તાઓના સારરૂપ છે. શાસ્ત્રોમાં કેટલીક વખત એકમેકથી વિરુદ્ધ લાગે એવી વાતો કહેલી હોય છે ત્યારે વિરુદ્ધ જણાતી એ વાતોમાંથી આત્મશ્રેયની સિદ્ધિ માટે મથી રહેલા ભુભુસ્થ માટે કઈ આજા હિતકર છે એ શિક્ષાપત્રી સમજાવે છે. એક વાત ખાસ દ્યાનમાં રાખવી જોઈએ કે આજના જેવા કથાસમારંભો પ્રસંગે, નિર્વિકલ્પ સમાધિની

રિથિતિ પ્રવર્તતી હોતી નથી; બહુધા સવિકલ્પ સમાધિ જેવી રિથિતિ હોય છે. ત્યારે શિક્ષાપત્રીના ઉપર્યુક્ત શ્લોકમાં જે આજા કરેલી છે તે પ્રમાણે વર્તવામાં જ સૌને સુખ અને શાંતિ રહેલાં હોય છે. હવે કહો, તમારા મનનું સમાધાન થયું ?’ શાસ્ત્રીજીએ મંદ મંદ હાસ્ય કરતાં પૂછ્યું.

‘હા, શાસ્ત્રીજી મહારાજ ! આપે કરેલા ખુલાસાઓથી અમારા સર્વ સંશયો ટળી ગયા છે, અમને ખૂબ આનંદ થયો છે અને ભારે શાંતિ મળી છે.’ બેહેલા બધા એકસાથે બોલી ઉઠચા.

“.... આસક્તિ જ બંધનકર્તા છે. ધર્મ સમજાને, આસક્તિરહિત જે કિયા થાય છે તેમાં બાધ આવતો નથી. બંધનકર્તા કર્મ નથી, પણ તે કર્મમાં રહેલો અહંમત્વનો ભાવ અને આસક્તિ જ બંધન કરે છે. ”

“.... નવધા ભક્તિમાં શ્રવણભક્તિને પ્રથમ એટલા માટે ગણેલી છે કે, ભગવાનની કથાવાર્તા સાંભળવી, એના જેવું મનને રિથિર કરવાનું અને નિર્વિષયી બનાવવાનું બીજું કોઈ સાધન નથી. ”

ઇધર્યાની આત્મ

-લક્ષ્મીનારાચણપ્રસાદ શુકલ
(ઉમરેઠ)

ઇધર્યા, અદેખાઈ, અસૂચા અને મત્સર, એ ચાર શબ્દો લોકવ્યવહારમાં ઘણી વખત સમાન અર્�માં વપરાય છે; પણ ખરેખર એ દરેકના અર્થ જુદાજુદા થાય છે. શાસ્ત્રકારો, પુરાણેતાઓ, ઇતિહાસકારો અને અનુભવી સજજનો એ દરેકનું સ્વરૂપ જુદુંજુદું આતેજે છે. તેમણે ઇધર્યાનું સ્વરૂપ, અનિની પ્રચંડ જવાળા જેવું દાહદ અને લાલ; અદેખાઈનું, કાળજૂટ ઝેર જેવું ઉગ્ર અને લીલું; અસૂચાનું અમાવાસ્યાની મદ્દયરાત્રિ જેવું બિહામણું અને કાળું; અને મત્સરનું સ્વરૂપ, પાપી પુરુષના મન જેવું મેલું ચિત્તરેલું છે. ડેટલાક લેખકોએ, ઇધર્યાને Green-eyed cruel monster-લીલા રંગની ઝૂર અંખોવાળી રાક્ષસી તરીકે વર્ણયેલી છે. આ વર્ણનો ઉપરથી “ઇધર્યાની આગથી અર્ધબળેલા કાષ જેવો,” “અદેખો ઝેર જેવો,” “અદેખો અને આંધળો બન્ને બરાબર,” “અસૂચાથી આંધળો ભીત બનેલો,” “મત્સર જેવો મનનો મેલો,” વગેરે પ્રકારની લોકોકિતાઓ પ્રચલિત થયેલી જણાય છે.

ઇધર્યા, અદેખાઈ, અસૂચા અને મત્સર એ ચારે સહોદર છે. એમને બીજા ત્રણ ભાઈ પણ છે—કપટ, કોઇધ, દંબ, વ્યક્તિના અંતરમાં છૂપા રહીને, તેને વિનાશના માર્ગ દોરી લઈ જનારા આ સાત હિતશત્રુઓના પિતાનું નામ માન છે અને માતાનું નામ અહૃતા છે કોઈનું પણ સાચું ન બોલવું ન જોવું અને ન વિચારવું એ આ ચારનો સ્વભાવ છે. કોઈનું સન્માન, સત્કાર ચા ઉત્કર્ષ થાય ત્યારે મનમાંનેમનમાં બદ્ધા કરવાની, સન્માન ચા ઉત્કર્ષ પામતી

વ્યક્તિ એને પાત્ર જ નથી એવું હુકોઈ રીતે કહેવા—દાખવવાની એને ટેવ છે. કોઈમાં કોઈ પણ પ્રકારનો ગુણ છેજ નહિ, અવગુણોજ ભરેલા છે, અને એકલો પોતેજ ગુણસાગર છે એવું માનવું—મનાવવું, એ એમનું જીવનલક્ષણ છે. કોઈની સારી વાત હોય તો પણ તેને અવળી ત્રણા કરવી, અને અવળી રજુ કરવી એ એને હંમેશાં પ્રિય હોય છે. એમની વાણી, કટાક્ષ, વફોકિતાઓ અને અવળા શબ્દોથીજ ભરપુર હોય છે. જીવલેણ માદેક દ્રવ્યોના યોગના કારણે બને છે તેમ, આ ચારના નિત્ય યોગના કારણે, માણસની આંખો હંમેશાં લાલપીળી અને ચકળવિકળ રહે છે, એમનાં ભવાં ઉચાં ચઢેલાં ચા સંકોચાયેલાં રહે છે; કપાળે કરચલીએ વળે છે; નાકનાં ટેરવાં વારંવાર કુલતાં હોય છે; ધડીધડીમાં મોં મચકોડાયેલું ટેખાય છે; કંઈક કરી નાખવું હોય એમ હાથમાં વારંવાર ચણ ઉપડતી હોય છે; એની જીબ સતત સળવળતી રહે છે અને પછી એના મુખમાંથી, શિશુપાળજી¹ જેવી વૈખરી વાણી ગટરગંગાના ગંદા પ્રવાહરૂપે અખંડ વહેતી થાય છે. માણસમાં જચારે આ ચાર વ્યાપી જાય છે, ત્યારે તે અસ્વસ્થતા અને ઉગ્રતાની સાક્ષાત્ પ્રતિમા જેવો બને છે.

ઉપર જ ણાવ્યા પ્રમાણે મનની વ્યગ્રસ્થિતિ જચારે સમાનકક્ષાની કોઈ વ્યક્તિ માટે પ્રવર્તે ત્યારે, તે ઇધર્યા કહેવાય છે; પોતાનાથી ઉપલી કક્ષાની કોઈ વ્યક્તિ માટે પ્રવર્તે ત્યારે અદેખાઈ ચા અસૂચા કહેવાય છે, અને સમાન, ઉપલી ચા હીનકક્ષાની, ગમે તે વ્યક્તિ માટે, ગમે તે કારણે ઉપર પ્રમાણે સ્થિતિ પ્રવર્તે ત્યારે તે મત્સર કહેવાય છે. આ એમનું

* ૧ શિશુપાળની વૈખરીવાણીનો નમુનો, વચનામૃત ગ. પ્ર. ૩૧ માં આપેલો છે.

અતિસામાન્ય સ્વરૂપ છે. પણ એ ચારમાં કેટલીક બાબતો સમાન પણ છે; આસુરીબુદ્ધિ અને અવળી દષ્ટિ. એમના યોગના કારણે માણસમાં હંમેશાં પ્રવર્તતી હોય છે. અહૃત્ભાવ પણ એની રગેરગમાં વ્યાપેલો હોય છે. આ બન્ને બાબતો, એ ચારના નામના આધાક્ષરો ઉપરથી પણ સૂચિત થાય છે. જાપાનીજ ત્રણ વાંદરાઓની શિલ્પકૃતિ, કોઈનું ભૂંડ (અશુભ) ન જોવું, ન સાંભળવું, અને ન બોલવું, એ ત્રણ ઉચ્ચ ભાવનાઓ વ્યક્ત કરે છે; જ્યારે આ ચારનો યોગ, એથી વિરુદ્ધ, એટલે કોઈનું સારું ન જોવું, ન સાંભળવું અને ન બોલવું, એ હીન ભાવનાઓ વ્યક્ત કરે છે અને પોષે છે.

ઇતિહાસકારો કહે છે કે, વ્યક્તિ વ્યક્તિ વરચે, કુટુંબ કુટુંબ વરચે, સમાજ સમાજ વરચે, અને દેશ દેશ વરચે, અત્યાર સુધીમાં નાના મોટા જે સંઘર્ષ થાય છે અને થાય છે તેના મૂળમાં આ ચાર બાબતો જ રહેલી છે. આ ચાર બાબતોએ જગતમાં જેવો અને જેટલો વિનાશ વેરો છે, તેવો અને તેટલો વિનાશ બીજુ કોઈ બાબતે કરેલો નથી. છતાં આશ્રય એ છે કે, દારુપાન અને વ્યભિચાર કરવાથી માણસ, પોતાનું સ્વપ્તવ, મિલકત અને સ્નેહસંબંધ સર્વસ્વ ગુમાવે છે; છતાં. જેમ એ ભૂંડાં વ્યસનો વળગેલાં જ રહે છે, તેમ આ ચંડાળ-ચોકડીના યોગથી પોતાને પાસવાર નુકશાન થાય છે; એમ જોયા, જાળવા અને અનુભવવા છતાં પણ માણસ એનો સંગ છોડતો નથી-છોડવાનો પ્રયત્ન પણ કરતો નથી. એવું કહેવામાં આવે છે કે, ઈધ્યા અને અદેખાઈના કારણે માણસ એકઅનુભૂતિ ચઢે એવી અવનવી શોધો કરવા પ્રેરાય છે; ઈધ્યા અને અદેખાઈના પરિણામે જગતને કેટલીક અતિ સુંદર રચનાઓ-કૃતિઓ જોવા મળી છે-જોવા મળે છે. આ કથનમાં કંઈક તથયાંશ છે. પણ

એક સુંદર બાબત કરતાં બીજુ અધિક સુંદર બાબતની શોધ યા રચના પાછળ જો જગતને વધારે સારી અને સુંદર વસ્તુ આપવાનો જ એકમાત્ર હેતુ હોય તો, એ ખરેખર પ્રશસ્ય અને અનુકળીય છે; પણ મોટા ભાગના પ્રસંગોમાં, પહેલી સુંદર બાબતને અસુંદર અને ભૂંડી દેખાડવાનો અને તોડી પાડવાનો હેતુ જ અંતરના ઉકાણમાં છૂપો રહેલો હોય છે. એટલે જ આ પ્રકારની સ્પર્ધાઓના પરિણામે ઘણી વધતે સંઘર્ષ જાગતા હોય છે. જગતમાં એકઅનુભૂતિ વધુ સારી અને સુંદર વસ્તુઓ શોધવામાં અને રચવામાં આવે છે છતાં. સુખ અને શાંતિ દેખાતાં નથી; તેનું કારણ પણ આ મલીન હેતુજ છે. સિદ્ધાંતની આ વાત, શ્રીજીમહારાજે ગ.પ્ર.ના જથા વચનામૃતમાં કહેલી છે. તુંબરુનું ગાન સાંભળીને ભગવાન પ્રસન્ન થયા અને પોતે પહેરેલાં કિંમતી અલંકારો અને પુષ્પના હાર પ્રસાદીઝપે તેમને આપ્યા. નારદને તેમની ઈધ્યા થઈ; તુંબરુ કરતાં પણ પોતે વધારે સારું ગાન કરી શકે તેમ છે એવા અહૂંભાવ અને વૃત્તિથી પ્રેરાઈને એ સાત મન્વંતર સુધી નાદપ્રભના જુદાજુદા નિષ્ણાતો પાસે ગાનવિદ્યા શીજ્યા, અને ભગવાન પાસે હાજર રહીને, ગાનકીર્તન કર્યું, પણ ભગવાન પ્રસન્ન થયા. ઉલટું, “તમે સારું ગાવ છો, પણ તુંબરું જેવું તો નહિ જ” એવું-એમના મર્મસ્થાનોમાં રહેલા અહુંને બેટે એવું વચન સાંભળવા મળ્યું. આખરે, નારદજીમાં સદ્ગુદ્ધ જગત થઈ અને જોરદાર બની, અને માનમત્સર મૂડી દઈને, ગાનવિદ્યા શીજ્યા માટે એમણે તુંબરણો જ આશ્રય કર્યો; અને તે પછી ભગવાન પાસે સંકીર્તન કર્યું ત્યારે, ભગવાન તરત જ પ્રસન્ન થયા. કારણ કે, ત્યારે એમનું એ ગાનકર્મ, ઈધ્યા અને અદેખાઈના સૂક્ષ્મ દૂષિત-ભાવોથી રહિત બનેલું હતું.

ભગવાનનાં અનંત નામો છે, તેમાં એક

નામ “નિર્મત્સર” છે. ભગવાન પોતે જ નિર્મત્સર છે, એટલે એમનો ભક્ત તો સવિશેષ નિર્મત્સર હોવો જોઈએ. એમનાં બીજાં નામો છે. “અનસૂય” અને “અનીર્યુ” ભગવાન અસૂયા અને ઈષ્યા રહિત છે, એટલે એમના ભક્તોમાં તો ઈષ્યા અને અસૂયાનું નામ-નિશાન પણ હોવું ન જોઈએ. શ્રીજીમહારાજે તેથી, ખૂબ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહ્યું છે કે, જે ઈષ્યાવાળો અને મત્સરવાળો છે, તેની સાથે અમારે કદી બનતું નથી (વચનામૃત ગ.પ્ર. ૭૬).” જગતમાં પણ, જે માણસ ઈષ્યાળું, અદેખો અને મત્સરવાળો હોય છે, તેનો કોઈ વિશ્વાસ કરતું નથી; કારણે, તે અર્ધબળેલી કાષ્ટની માફક નિરંતર ઘૂંઘવાચા કરતો હોય છે; એમાંથી કયારે મોટો ભડકો થાય, એ કોઈ કહી શકે નહિ. ભગવાનને પણ એનો વિશ્વાસ આવતો નથી. જે ઈષ્યાળું અને અદેખો છે, તે જગતમાં પણ કોઈને કદી રાજી કરી સકતો નથી. નાના મોટા સૌ કોઈમાં સર્વકાળે એ અપ્રિય હોય છે; કારણ કે, એના વિચાર, વાણી અને વર્તનમાં વિવેકનો સંપૂર્ણ અભાવ હોય છે. લાખ સાધનો કરે, છતાં ભગવાન પણ તેના ઉપર રાજી થતા નથી. સાકર, બદામ, પીસ્તાં અને કેશરચુકત સુંદર દૂધ હોય, પણ તેમાં સાપની લાળ પડે તો તે જેમ કોઈનેય પીવા લાયક રહેતું નથી, અને તેને જમીનમાં દાઠી દેવું જ પડે છે, તેમ ધર્મ, જ્ઞાન અને ભક્તિનાં ઉત્તમોત્તમ સાધનો અને જ્યુ, તપ, ત્યાગ અને દાનાદિક સુંદર નિયમોયુક્ત જીવન હોય તો પણ, જો તેમાં માનના પરિવારના આ સાત સંતાનો પૈકી, એકના પણ મુખની લાળ પડી હોય યા પડે તો, બધું કર્યું-કરાવ્યું દૂળ થઈ જાય છે. એટલું જ નહિ પણ, એના પરિણામે કોઈ

જ્ઞાની ભક્ત સત્પુરુષનો અવગુણ હૈયામાં વસી જાય તો, બુઝિં પણ શાપિત ને દૂષિત થઈ જાય છે.

અજ્ઞાની અને અણાસમજુ હોય તે જ ઈષ્યાદિકનો ભોગ બને છે, પણ જ્ઞાની, સમજુ અને ભક્ત હોય તેને એ અંતઃશત્રુઓ સતાવતા નથી, એવી માન્યતા ભૂલ ભરેલી છે. સાચી વાતતો એ છે કે, જે ધર્મપરાયણા, જ્ઞાની અને ભક્ત હોય, તેના ઉપર ઈષ્યાદિકનું આકમણ થવાના પ્રસંગો વધારે બને છે. એટલે તેમનામાં એક બાજુ ધર્મ, જ્ઞાન અને ભક્ત વધતાં જતાં હોય છે, ત્યારે બીજુબાજુ, છૂપીરીતે આ હિતશત્રુઓ માટે તક અને તાકાત પણ વધતી જતી હોય છે. ચેપી રોગના જંતુઓ માણસમાં કયારે અને કેવી રીતે દાખલ થાય છે, એની માણસને સામાન્યતઃ સમજ પડતી નથી; તેમ ઈષ્યાદિકના ચેપી જંતુઓ, મુમુક્ષુના મનમાં, કેવું રૂપલઈને, કયારે દાખલ થાય છે, તે એકદમ કળાતું નથી. સમજુ માણસો, ચેપી રોગના જંતુઓ કોઈ પણ રીતે શરીરમાં દાખલ ન થઈ જાય તે માટે, પાણી પહેલાં પાળ બાંધવાની રીતે, જેમ રોગ પ્રતિકારકનાં ઇંજેક્શનો લે છે, તેમ ભગવદ્ભાર્ગ ચાલી રહેલા મુમુક્ષુઓ, ઈષ્યાદિક ચેપી જંતુઓ સામે રક્ષણ મેળવવા માટે, સત્પુરુષો અને સત્શાસ્ત્રોના નિત્યસંગ્રહી ઇંજેક્શન, શિક્ષાપત્રીમાં કહેલા ધર્મનિયમોરૂપી રૂપીરીટના લેપન સાથે, રોજરોજ લેવું જોઈએ; પણ, આ સંગ એણે નિષ્કર્ષાવાને અને માનરહિત બનીને, કરવો જોઈએ. ઈષ્યાદિકની આગમાંથી બચવા માટે, આ સિવાય બીજો કોઈ માર્ગ નથી.

આટ્યો ચોરવા, પાછો ફર્યો ચોગ સાધવા

-ગોવિંદકુમાર શ્યામલાલ ગાંધી
(અમદાવાદ)

એક નાનું રાજ્ય હતું; તેના રાજા રાણી બહુજ પ્રેમાળ અને સદ્ગુરુનાવાળાં હતાં. એક વખત એક ચોર રાજાનો ખજાનો લુંટવા અને તેમાંથી ચોરી કરી માલમિલકત લઈ જવાના દુષ્ટ હેતુથી મદ્યરાત્રીએ રાજમહેલની અંદર ગયો.

રાજા રાણીને એક પુત્રી હતી; અને કુમારી અવસ્થાએ પહોંચી હતી; અને તેથી રાણી, રાજા સાથે વાત કરવા લાગી કે તમારે પુત્રીના લગ્ન કરવાં છે કે નહિ ? રાજાએ કહ્યું “હું તેની શોધમાં જ છું; જોગીઓને બધી વાત કરેલ છે; અને આપણા વેદાંતિ ગોરમહારાજ મારફતે બે ત્રણ રાજ્યોમાં તપાસ પણ કરાવવા માંડી છે; ઉતાવળ કરવાની શી જરૂર છે ?” ત્યારે રાણી બોલી કે, “કન્યાકાળ વીતી ગયા બાદ કન્યાનું દાન કરો, તેથી કાંઈ કન્યાદાનનું ફળ મળતું નથી; તેમજ કુમારી અવસ્થામાં પુત્રીને પણ નિંદ્રા તથા સુખચેન પડે નહીં, વગેરે. રાજાએ કહ્યું: હું તેની શોધમાં જ છું, પણ આજ સુધી ચોગ્ય વર મળ્યો નથી. ત્યારે રાણીએ કહ્યું (ઉતાવળા થઈને) કે, કાલે સવારે આપણા શહેરની પાસેના વનમાં જે પુરુષ અથવા ચોગી પ્રથમ મળે તેને અર્દ્ધ રાજ્ય સાથે, આપણી કન્યાનું દાન કરીએ તો કેમ? રાજાએ તે વાત કબૂલ રાખી, અને કહ્યું “હે કન્યાએ, કાલે સવારે આપણા શહેર પાસેના વનમાં જે ચોગી પ્રથમ મળશે. તેને તારા કહ્યા પ્રમાણે અર્ધ રાજ્ય સાથે કન્યાનું દાન કરશું.”

પેલા ચોરે આ વાત સાંભળી, અને વિચાર કર્યો કે, “જો રાજા અને રાણી આ પ્રમાણે કરવાના હોય, તો આટલી બધી માથાઝોડ શા માટે કરવી ? જો આ ચોરી કરતાં પકડાઈએ તો ફાંસી મળે તે નફાની,” ચોરના મનની વૃત્તિ ફરી ગઈ, અને પાસેના વનમાં ચોગી થઈને બેસી જાઉં એટલે સહેલાઈથી અર્ધ રાજ્ય અને કુમારિકા બજ્ઞે મળશે-આવો વિચાર કરી, તે પાછો ફર્યો; અને ચોગી થઈને બેસી ગયો.

પ્રભાત થતાં રાજા રસાલા સાથે ચોગીને ખોળવા વનમાં આવી પહોંચ્યાં. ત્યાં તેણે એક ચોગીનો વેષ ધારણ કરેલો, અને દયાનમાં બેસે તે પ્રમાણે બેઠેલો એક ચોગી વનજા એક છેડા ઉપર પહ્ણાસને બેઠેલો જોયો. રાજાના મનમાં આનંદનો પાર ન રહ્યો; અને પોતાને ચોગી મળી ગયા, જાણી અનહં હર્ષ પ્રાપ્ત થયો; અને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરી, ચોગીને દયાનમાંથી જાગૃત કર્યા; મહાત્માએ નેત્ર ઉદ્ઘાઠી જોયું. તો સામે રાજા પ્રણામ કરતા નજરે પડયા; રાજાએ મહાત્માને રાજ્યમાં પદ્યારવાની વિનંતિ કરી. ચોગીએ ધારીજ મુશ્કેલીથી રાજાની માગણી કબૂલ કરી; રાજા તે ચોગીને ધામદૂમથી ગામમાં, પોતાના મહેલ પાસે લાવ્યા; અને રાજમહેલમાં ઉતારો આપ્યો. આ ચોગી તે કોણ હતો, તે આ વાત વાંચનાર સમજુ ગયા હશે જ ! ત્યાર બાદ, રાજા તથા રાણીએ હાથ જોડીને ચોગીરાજને કહ્યું “હે મહાત્મા ! અમારી

એક સુંદર કન્યા છે, તેની સાથે જો આપ લગ્ન કરવા તૈયાર થતા હો, તો અર્ધ રાજ્ય સાથે આપને કન્યા દાન આપીએ” . આ બનાવ જોઈ યોગી વિચાર કરવા લાગ્યા કે, “આહા ! કયાં માઝું ચોરી કરવા જરૂરું, અને કયાં આ યોગીનાં વસ્ત્ર ધારણ કરવાં, અને કયાં આ રાજારાણીનું મારા પગમાં પડવું ! અને અર્ધ રાજ્ય સાથે કન્યાદાન ત્રણણ કરવાનો મારે આ અવસર પ્રાસ થવો ! તો, જો હું ખેખરો યોગી બની જાઉં તો બાકીજ શું રહે ? ” અર્થાત્ સર્વ વસ્તુ મને પ્રાસ થાય, અને ફાંસીમાંથી બચી જાઉં.

આ વિચાર આવતાં તે યોગી એકદમ ગાઈ ઉપરથી ઉઠ્યો; અને (નગર છોડીને) પોતાના હૃદયમાં જે સદ્વિચાર તેને આવ્યા, તેને અમલમાં મૂકવા તત્પર થઈ ગયો;

હૃદયમાંથી પ્રભુ પ્રત્યે તેનો પ્રેમ ઝરો વહેવા લાગ્યો; અને જગતના પદાર્થ છોડી, યોગી થઈ યોગ સાદ્યો; અર્થાત આવ્યો ચોરવા, પાછો ફર્યો યોગ સાદ્યવા. પ્રભુની હૃપા તેના પર થઈ; પ્રભુએ યોગકળાથી પ્રસન્ન થઈ, દર્શન દીઘાં, અને અંતે ભગવાનના ધામને પામ્યો.

પ્રભુ લોહચુંબક છે; માણસ લોહનો કણ છે. લોબચુંબક હંમેશાં લોહના કણાને પોતા તરફ આકર્ષ છે; પણ જ્યાં સુધી તે લોહ ઉપર કાટ વળેલો હોય છે., ત્યાં સુધી જેમ આકર્ષણ થતું નથી; તેજ પ્રમાણે જો આપણે સર્વે પાપરૂપી કાટને પ્રભુની ભક્તિ કરી દૂર કરીએ તો આપોઆપ પ્રભુના સર્વગુણ આપણામાં આવશે; અને આપણે એકાંતિક ભક્ત થઈ શકીશું. તેના માટે વિદ્યા કે ધનની જરૂર નથી.

-: મુમુક્ષુની ડાયરીમાંથી :-

(નોંધ : એક બે અ.નિ. મુમુક્ષુ ભાઈઓ કે જેમણે સંતો અને અન્ય સત્પુરુષોના સત્સંગ સમાગમની નોંધ કરવાની ચુટેવ પાડેલી-તેમની વર્ષો અગાઉની નોંધ-ડાયરીએ પૈકી કેટલાક સમયની ડાયરીએ મળતાં તેમાં તેમના સત્સંગ સમાગમના નિયોડ રૂપે વ્યવસ્થિત નોંધ લખાએમાંથી કેટલુંક પ્રતીતિકર, મનનીય અને સર્વજીવ હિતકારી લખાએ આ વિભાગમાં જ્મશાઃ આપવામાં આવશે.)

“....ભગવાનનો સંબંધ ચઙ્ગા, પ્રત, તપ દાન આ સર્વે થકી થાય છે પણ તેમાં દેહને કારસો (કષ્ટ) વધારે પડે છે. પણ જો ભગવાન કે સત્પુરુષનો સંગ થાય તથા તેમને વિષે હેત થાય તો આ કામ એકદમ સહેલું થઈ જાય છે. માટે તેમ કરવું....”
.....X.....X.....

“....ઇન્ડ્રિયો, અંત:કરણ અને જીવ-ભગવાન પરાયણ કરવું. ભગવાને દર્શન દીઘું હોય, સુખ દીઘું હોય-તે પ્રગટ કરવું નહિ. તેને બીજાને કહેવાથી સુખ ઘટી જાય છે. ધર્મપિતાએ અશ્વત્થામાને-ભગવાને દર્શન આપ્યાની વાત કરી તો તરત અશ્વત્થામા એ શાપ આપ્યો તો આવી વાત ગુસ રાખવી પોતાના ગુરુ આગળ નિવેદન કરવાની છૂટ છે....”
.....X.....X.....

“....પારાયણ એટલે શું-તો ભગવાનમય જીવન જીવવું તે. ભગવાનની કથા સમાઝિ સુધી એક ચિત્તથી-સંકલ્પને પડ્યા મુકીને ભગવાનની કથામાં તન્મય થઈને સાંભળીએ એ જ ખરું પારાયણ છે. તેનું જ ફળ છે. સંસાર વ્યવહારના કાર્યમાં ભગવાન ભૂત્યા તો મોટી ખોટ આવી તેમ જાણાવું. હરિને ભજતાં હજુ કોઈની લાજ જતાં નથી જાણારે-આવું અનુભવી-સંતો-સત્પુરુષોનું સુત્ર છે. એટલે ભગવાન સાથે એવી સુરતા-લાગની લગાડી દેવી તો આલોક અને પરલોક બંને સુધરી જશે....”
.....X.....X.....

“....સંસારમાં છીએ માટે જરૂરી વ્યવહાર તો કરવો પડે તે ભગવાનના અનુસંધાને કરવો. છોકરું માંદું થયું તો તેની દવા-ચાકરી કરીએ. એ ગૃહસ્થનો ધર્મ છે અને ભગવાનની આજા છે. માટે ભગવત્ પ્રસંગતા માટે જરૂર કરવો. પણ તેમાં આસક્ત થઈ-હેત બાંધીએ તો તેના દુઃખે થવાય. આજ માચા છે. સંબંધી સર્વે પૂર્વના લેણા-દેણાથી આવીને મળેલાં છે. આપણું છોકરું પડી જાય અને વાગે તો પડોશીને બહુ ના લાગે કેમકે તેને આપણા છોકરામાં મમતા ઓછી છે. મમતા થકી જ દુઃખ થાય છે. મનુષ્યમાં તો શું પણ કુતરામાં-પશુમાં પણ માચા અને મમતા છે. કુકુરીયાને કોઈ ડાધીએ ઉપાડી જાય અને તો તેની માતા-કુતરી છોડાવી-પકડી લાવીને-સોડમાં મુકીને ચાટે છે. કેમકે તે કુકુરીયાના દુઃખે દુઃખી થઈ જાય છે અને તેથી રૂપે છે. આવી દુષ્કર માચા. મનુષ્યદેહથી સત્સંગ અને ભક્તિ થકી ટળે તેવી છે. દૈવી અને ગુણમયી-એ બંને પ્રકારની માચા-ભગવાનના એકાંતિક સંતના પ્રસંગ થકી જ ટળે એવી છે. માટે તેવો પ્રસંગ કરીને દિન-પ્રતિદિન વધારતા જવો. ...”

“સત્સંગ પ્રદીપ” ને બેટ આપનારની શુભ નામાવલિ

રૂ. રકમ	નામ	ગામ	પ્રસંગ
૧૦૦૦-૦૦	અજયભાઈ ચંદ્રકાંતભાઈ ગોસલીઆ ઘાટકોપર	શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે મુંબઈ	
૧૦૦૦-૦૦	અ.નિ. વિષ્ણુલદાસ સોમચંદ શાહ અમદાવાદ	શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૫૦૦-૦૦	ડૉ. મેહુલભાઈ ચંદ્રકાંતભાઈ ત્રિવેદી	અમદાવાદ શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૫૦૦-૦૦	ધર્મેન્દ્ર કાંતિલાલ પ્રજાપતી	વડોદરા ચિ. અંજલી ધો. ૧૨માં ૮૨.૭૫%થી પાસ થઈ તે નિમિતે શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૫૦૦-૦૦	અ.નિ. બાબુભાઈ મહીલાલ શાહ અમદાવાદ	શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૫૦૦-૦૦	પરિવાર હસ્તે ભરતભાઈ શાહ		
૫૦૦-૦૦	નરેશકુમાર વાડીલાલ ઠક્કર	અમદાવાદ શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૫૦૦-૦૦	અત્રી ભગવતભાઈ દવે	અમદાવાદ શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૨૫૦-૦૦	કરણકુમાર કેતનભાઈ મહેતા	મુંબઈ શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૨૫૦-૦૦	ગૌરવકુમાર દિપકભાઈ શાહ	મુંબઈ શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૨૦૦-૦૦	ચોગેશભાઈ હરિલાલ શાહ	મુંબઈ શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૧૨૫-૦૦	હીત તેજલકુમાર શેઠ	ગાંધીનગર શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૧૦૧-૦૦	રેખાબેન ભૂપેન્દ્રકુમાર ઠાકર	અમદાવાદ શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૧૦૧-૦૦	ભૂપેન્દ્રભાઈ મધુસુદનભાઈ પંડ્યા ભરુચ હસ્તે કલ્પેશભાઈ	ભરુચ શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૧૦૧-૦૦	જ્યાબેન ૨૪નીકાંત ઠક્કર	નાસીક શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૧૦૦-૦૦	અલ્પેશભાઈ ચંદ્રપદનભાઈ દવે	અમદાવાદ જન્મદિન નિમિતે શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૧૦૦-૦૦	મહેશકુમાર પંચોલી	આણંદ જન્મદિન નિમિતે શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૧૦૦-૦૦	શુજા મહેશકુમાર પંચોલી	આણંદ જન્મદિન નિમિતે શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૧૦૦-૦૦	રોશન તરણભાઈ ભણ	દહેગામ શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૧૦૦-૦૦	પત્સલ તરણભાઈ ભણ	દહેગામ શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૫૦-૦૦	કિર્તન હિમાશુભાઈ મહેતા	સુરત શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	
૫૦-૦૦	ભક્તિ હિમાશુભાઈ મહેતા	સુરત શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે	

કાયમી સુખી થવા – રહેવા-ધર્મદો ચોખ્ખો કાઠવો :

..... “માયાતીનાં સ્વામી અને એક બૃહચારી તે ગામોગામ આજા ભાલ દેશમાં ઉનાળામાં હરે. મંહિંર કે ઉત્તરવાનું સાધન નહીં એટલે ચોરામાં જઈને ઉત્તરતા. બધાય ગામમાં આગેવાનોને બોલાવતા, પોતે દરેકને પતાસાં પણ બે-ગણ માણ જેટલા વહેંચાવતા. દરેકને આશીર્વદ આપતા કે તમો વ્યવહારથી ગરીબ થયા છો તે તમો મહારાજની આજ્ઞા પ્રમાણે દશમો કે વીસમો ભાગ કાઢતા નથી તેથી કરીને એ જેરાતી જે અનાજ (પાપનું) તે તમારા ખાવામાં આવે, તમારા વ્યવહારિક કામકાજમાં વાપરવામાં આવે, ધર્મદાનું ખાવામાં આવે એટલે તમારો વ્યવહાર ગરીબપણાને પામતો જાય. મહારાજની આજ્ઞા પ્રમાણે અને શાસ્ત્રની મર્યાદા પ્રમાણે તમો નિયમ પાળો અને વધારે નહીં પણ ૧૨ મહિનાની પરીક્ષા કરી જુઓ. પછીથી તમારા વ્યવહારો કેવા સ્ફુદ્ધરે છે તે તમો જોજો. વાણીચાચોની પેઠે તમો નામું રાજશો એટલે તમોને ખબર પડશો અને તમો, તમારો પરિવાર સ્ફુર્જિયા થઈ જશો. એની એ જર્મીન સારી રીતે અનાજ વગેરેથી રસાળ બની જશો અને વ્યવહાર પણ શૂદ્ધ-અનાજ ખાવાથી સ્ફુદ્ધરી જાય, બુદ્ધિ. પણ સ્ફુદ્ધરે અને વિષમકાળ પણ મટી જાય. શાસ્ત્રો, સંતપુરુષો, દેવતા અને પરમેશ્વરો, એટલાચોની આજ્ઞાચોની પાલન કરવાથી આ લોકમાં તે સદાચના માટે સ્ફુર્જી થાય. અને આપણે આ લોકમાંથી આચ્યુત્ય આવી રહે પછી આપણે જો ભગવાનનો આશરો કર્યો હોય, શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે કાર્યો કર્યો હોય, તો સ્ફુર્જેથી ભગવાનના અક્ષરધામને વિષે જઈને અક્ષરધામના સર્વે મુક્તોની સાથે નિવાસ થાય અને ભગવાનની સેવામાં પણ રહેવાય. માટે શાસ્ત્રની, સત્પુરુષોની અને ભગવાનની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરારેય પણ કરવું નહીં. એમનું બચન ઉલ્લંઘીએ તો મહદ્દ મોટું દુઃખ આવે છે. હૈલો સંપત્તિના જે જનો હોય, ભગવાનના આશ્રિતો હોય, દેવને માનતા હોય અને શાસ્ત્રની મર્યાદામાં વર્તિને વિચારીને પગલાં ભરવા. ખાતાંપોતાં, નહાતાંધોતાં, ઉઠતાં-બેસતાં, હરતાં-કરતાં દરેક કાર્યોને વિષે, ભગવાનની સમૃતિ રાખીને દરેક કાર્ય કરવાં એટલે આપણે માણથી જમપુરી, ચોરાસી, ગર્ભવાસના સંકટો ટળી જાય અને ફરીથી કરારેય પણ આણિ વ્યાણિ અને ઉપાણિ વળો નહીં. ”.....

-૨૫. નિ. પૂનિ ઝાનસ્વામીની સત્સંગ-ગાથા

BOOK-POST

From :

Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal
Indukumar Laxmiprasad Pandya,
“Gurukrupa”,
Zaghadia Pole, Nagarwada,
NADIAD-387001. (India)

To/પ.લ.શ્રી

Printed by Vakal Printery, Published by Indukumar Laxmiprasad Pandya, on behalf of Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal and Printed at Vakal Printery, No. 01-17-475-951-000-101 of Ward No-1 situated at Jogidas Vitthal's Pole, Raopura, Vadodara and Published from "Gurukrupa", Zaghadia Pole, Nagarwada, Nadiad-387001 (India). Editor : Indukumar Laxmiprasad Pandya.

